Kunsten'92 | vereniging voor kunst, cultuur, erfgoed en creatieve sector

Aan de woordvoerders digitale zaken van de Tweede Kamer
Cc: woordvoerders cultuur

Amsterdam, 18 november 2026

Geachte woordvoerders Digitale Zaken,

AI is onontkoombaar. Voor de culturele en creatieve sector opent het nieuwe wegen om te verbeelden, te vertellen en te verbinden. De Raad voor Cultuur werpt in zijn advies 'Kunstzinnig boven kunstmatig' de vraag op of we die wegen betreden als toeschouwer of als 'mee-maker'; wij kiezen voor het laatste. Dat de culturele en creatieve sector medevormgever is (van de toekomst) van AI, staat buiten kijf. Ontwerpers en kunstenaars staan midden in de ontwikkeling van AI, zij brengen iets in wat technologiebedrijven vaak missen: verbeeldingskracht, kennis van gebruikers en aandacht voor publieke waarden.

Technologie is, zoals historicus Melvin Kranzberg in 1985 stelde, 'niet goed en niet slecht, maar ook zeker niet neutraal'. Zo roept de razendsnelle ontwikkeling van (generatieve) AI fundamentele vragen op. Makers, organisaties, onderzoekers en brancheorganisaties hebben zorgen over de gevolgen voor auteursrecht, eigenaarschap en zeggenschap, eerlijke vergoeding, werkgelegenheid, culturele diversiteit en democratische weerbaarheid. Een eerste voorwaarde voor antwoorden op die vragen is zicht op het gebruik van beschermd werk. Zonder voldoende transparantie en handhaving kan niemand controleren welke beschermde werken zijn gebruikt om AI-modellen te trainen.

Snelle politieke actie is noodzakelijk. Regelgeving, handhaving van bestaande regels, publieke waarden en economische afspraken blijven achter bij de technologische ontwikkelingen, terwijl pluriformiteit en representativiteit en een eerlijke positie van makers juist moeten worden beschermd. En ook al werkt de culturele en creatieve sector zelf op dit moment hard aan kennisontwikkeling, belangenbehartiging en internationale krachtenbundeling rondom AI, alleen met steun van de politiek kan de sector een vuist maken.

In lijn met het pamflet van de Kunstenbond 'Zonder makers geen AI!' vragen wij u zich in te zetten voor de volgende drie samenhangende vraagstukken, onder meer tijdens het Commissiedebat Digitale Autonomie.

1. Bescherm onze democratie, culturele verscheidenheid en menselijke creativiteit
De ontwikkeling van AI is niet alleen een technologische of economische kwestie. AI beïnvloedt de manier waarop informatie wordt geproduceerd, verspreid en gewaardeerd. Daarmee raakt AI direct aan verscheidenheid en representativiteit, vrije expressie, publieke waarden en de kwaliteit van het democratische debat en onze sociale cohesie.

Data uit de culturele sector vormen een belangrijke grondstof voor de ontwikkeling van AI-systemen. Het is daarom van belang dat menselijke creativiteit zichtbaar blijft, culturele verscheidenheid wordt beschermd en maatschappelijke verantwoordelijkheid centraal staat bij de ontwikkeling van AI-toepassingen.

Uiteraard moet het debat over AI niet uitsluitend vanuit bescherming worden gevoerd. AI biedt kansen voor nieuwe vormen van creatie, onderzoek, publieksbereik en innovatie. Ook makers en andere rechthebbenden zetten AI zelf al in, vooral ter ondersteuning van het productieproces, en willen die mogelijkheden verantwoord kunnen blijven benutten. Daarom moet er ruimte blijven om te experimenteren en om zelf richting te geven aan de ontwikkeling van deze technologie en verdienmodellen.

Wij vragen de Kamer ervoor te zorgen dat:

- Transparantie over het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in AI-systemen wordt bevorderd.
- Menselijke zeggenschap en culturele diversiteit het uitgangspunt is bij AI-beleid.
- Publieke waarden en democratische weerbaarheid expliciet worden betrokken bij toekomstige AI-regelgeving.
- Makers en uitvoerenden effectief worden beschermd tegen ongeautoriseerde digitale replica's van stem en gelijkenis, in de eerste plaats door bestaande regels (zoals portretrecht en privacyrecht) toe te passen en zo nodig te verduidelijken.

2. Versterk de positie van makers en zorg voor een eerlijke verdeling van waarde

Dinsdag 17 november heeft u de motie 37020-XIII-28 Beckerman aangenomen, waarin wordt gevraagd om met onder andere de Kunstenbond in gesprek te gaan over hoe kunstenaars en makers beter beschermd kunnen worden tegen (generatieve) AI en om de aanbevelingen uit het 'Pamflet Zonder makers geen AI' om te zetten in beleid.

Wij zijn blij dat u deze motie heeft aangenomen, mede gezien het feit dat economische opbrengsten van deze ontwikkelingen vooral bij een beperkt aantal technologiebedrijven terecht komt. Makers - voor een groot deel verantwoordelijk voor met AI gecreëerde waarde - delen nauwelijks in de opbrengsten. Zij hebben onvoldoende inzicht in en zeggenschap over hoe hun werk wordt gebruikt. Makers en andere rechthebbenden, waaronder producenten en culturele organisaties, moeten op een eerlijke manier delen in de opbrengsten van het gebruik van hun werk door AI-aanbieders. Afspraken tussen makers en hun opdrachtgevers over het gebruik van AI *binnen* producties worden inmiddels al in enkele deelsectoren zelf gemaakt; deze vragen om maatwerk. Een voorbeeld is de AI-bepaling voor acteurs die producenten-organisaties en agenten overeenkwamen. De culturele sector loopt ook voorop in het opnemen van bepalingen over omgang met AI in cao's. Daarmee zijn we er niet, ook de overheid heeft een rol te spelen.

Wij vragen de Kamer om:

- Afdwingbare transparantie over het gebruik van werk van makers door AI-systemen te waarborgen, zodat rechthebbenden kunnen nagaan welke werken zijn gebruikt en hun rechten kunnen handhaven.
- De handhaving van bestaande regelgeving, waaronder het auteursrecht en de AI-verordening, te versterken.
- Makers en rechthebbenden daadwerkelijke zeggenschap te geven over het gebruik van hun werk voor AI-training, met toestemming als uitgangspunt en effectieve naleving en handhaving van rechten voorbehouden.
- Te werken aan eerlijke vergoedingsmechanismen voor makers en rechthebbenden voor het gebruik van hun werk door AI-aanbieders.
- Te onderzoeken welke instrumenten, waaronder (voor zover toestemming en licenties niet volstaan) collectieve of andere fair-share-mechanismen op vrijwillige basis, kunnen bijdragen aan een eerlijke verdeling van economische waarde, waarbij ook de verdeling over makers, uitvoerenden en producenten wordt betrokken.
- De gevolgen van AI voor arbeidsmarkt en inkomenspositie van makers nadrukkelijk te betrekken bij toekomstig beleid.
- Inzichtelijk te maken welke nationale beleidsmaatregelen Nederland kan nemen om toestemming, transparantie en eerlijke vergoeding binnen AI-systemen te versterken.
- Binnen Europese trajecten actief te pleiten voor een gelijker speelveld tussen makers, rechthebbenden en technologiebedrijven.
- Maatregelen te onderzoeken die de onderhandelingspositie van makers en rechthebbenden ten opzichte van grote technologiebedrijven versterken.

- Evenwichtige verhoudingen in de creatieve keten te bevorderen, zodat producenten en makers niet via algemene voorwaarden worden gedwongen om brede AI-rechten of toegang tot al hun materiaal te verlenen.

3. Investeer in Europese innovatie, digitale autonomie en een toekomstbestendige culturele sector
Diverse ondernemers en organisaties binnen de culturele en creatieve sector werken aan kennisontwikkeling, onderzoek en internationale samenwerking rondom AI - zoals via Europese programma's als Horizon Europe - en spelen een essentiële rol in het versterken van het Europese innovatievermogen. Peter Wennink (voormalig bestuursvoorzitter van ASML) benadrukte tijdens de afgelopen Dutch Design Week dat krachtige samenwerking tussen ontwerpers, kennisinstellingen, overheid en bedrijfsleven bijdraagt aan een sterker nationaal en Europees technologie-ecosysteem. De moties 37 020 VIII nr. 101 Nanninga/ Van der Plas/ Van der Maas en 37 020 VIII nr. 100 Van der Maas /Nanninga die uw Kamer op 17 november 2026 heeft aangenomen, over privaat publieke samenwerking en over het stimuleren van het potentieel van ondernemerschap, sluiten goed aan op dit onderwerp.

De inzet van AI vraagt om ontwerpvragen over werk, onderwijs, publieke dienstverlening, democratie en kwaliteit van leven. De culturele en creatieve sector levert hieraan een belangrijke bijdrage, zoals de sector dat l doet bij GPT-NL. Echter, doordat AI-ontwikkelingen momenteel worden gedomineerd door enkele grote internationale technologiebedrijven, wordt de ruimte voor nationale en Europese publieke waarden en democratische zeggenschap ondermijnd. Versterking van Europese digitale soevereiniteit, publieke technologie en alternatieve AI-ecosystemen is daarom van strategisch belang in aanvulling op de bestaande AI verordening. Niet alleen voor de culturele en creatieve sector, maar juist ook voor het bredere Europese innovatievermogen en ons verdienvermogen.

Wij vragen de Kamer om:
- Gericht te investeren in kennisontwikkeling en monitoring van de impact van AI op de culturele en creatieve sector.
- Europese samenwerking rond cultuur, auteursrecht en AI actief te ondersteunen.
- De ontwikkeling van publieke en Europese digitale infrastructuren te stimuleren.
- Actief te investeren in Europese digitale autonomie en Europese alternatieven voor AI-infrastructuren en technologieplatforms, waarbij auteursrecht, eerlijke vergoeding en praktische toepasbaarheid voor de sector uitgangspunt zijn.
- De culturele en creatieve sector expliciet te betrekken bij de verdere ontwikkeling van nationaal en Europees AI-beleid.

Tot slot
Makers, culturele instellingen, kennisorganisaties, ontwerpers en brancheverenigingen dragen actief bij aan onderzoek, innovatie, beleidsontwikkeling en maatschappelijke reflectie. Onze inzet en het maatschappelijk belang is helder: AI moet menselijke creativiteit en ieders bijdrage in de creatieve keten ondersteunen en respecteren in plaats van vervangen, om onze samenleving te versterken en te verrijken.

Wij wensen u een vruchtbaar debat op 10 december aanstaande. Mocht u vragen hebben of nadere toelichting wensen, dan zijn wij uiteraard gaarne bereid om met u in gesprek te gaan.

Met vriendelijke groet,

Astrid Weij
Directeur